

Мельник Т. Проблеми становлення особистості в романі Девіда Мітчелла «Лужок Чорного Лебедя» / Т.Мельник // Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Вінниця, 28029 листопада 2019 р.). – Вінниця: «Твори», 2019. – С. 140-144.

Тетяна Мельник
(м. Вінниця)

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В РОМАНІ ДЕВІДА МІТЧЕЛЛА «ЛУЖОК ЧОРНОГО ЛЕБЕДЯ»

В статті аналізуються проблеми становлення особистості підлітка – героя роману Д.Мітчелла «Лужок чорного лебедя». Увагу зосереджено на основних факторах, які впливають на формування особистості: сім'я, однолітки, внутрішнє «я» героя.

The article analyzes the problems of becoming a teenager – the hero of D. Mitchell's novel " Black Swan Green ". Attention is focused on the main factors that influence personality formation: family, peers, inner self of the hero.

Девід Мітчелл – сучасний британський письменник, який своєю творчістю досліджує питання становлення особистості. Митець народився в місті Саутпорт (Англія), але виріс він в Малверні (графство Вустершир). Письменник вивчав американську та англійську літературу в Кентському університеті. На сьогоднішній день автор опублікував шість романів: «Ghostwritten» (1999), «Number 9 Dream» («Сон № 9», 2001), «Cloud Atlas» (2004), «Black Swan Green» (2006), «The Thousand Autumns of Jacob de Zoet» (2010). До творчого доробку Д. Мітчелла входять також ряд коротких оповідань, два лібрето («Wake» та «Sunken Garden») та переклад книги Наокі Хігасіда «The Reason I Jump». П'ять з шести романів були номіновані

на Букерівську премію. «Granta» оголосив Д. Мітчелла одним з кращих молодих британських письменників.

Аналізуючи роман митця «Лужок чорного лебедя», слід розпочати зі з'ясування особливостей структури твору. Це свого роду роман-щоденник. Розділи «Привиди» і «Глист» присвячені розкриттю теми прагнення бути визнаним серед інших, в розділі «Солярій» розкриваються питання творчості, розділи «Родичі», «Сувеніри» відображають стосунки в сім'ї головного героя. Д. Мітчелл майстерно показує кілька різних «я» героя, які уживаються в одному підлітку, зокрема «Глист» – «я», яке втілює все страхи хлопчика; ненароджений близнюк – сміливе «я»; «Шибеник» – вигляд заїкання хлопчика; Еліот Болівар – творче «я» Джейсона.

Д. Мітчелл наділяє свого героя яскравою уявою, використовуючи прийом накладення уявного та іноді містичного на реальне. Це дозволяє автору наочно проілюструвати розвиток пізнавальної й розумової діяльності хлопця, розвиток абстрактного й нестандартного мислення. На сторінках роману думки підлітка і автора сплітаються воедино. Так, в деяких сценах чітко видно героя з властивими йому наївністю і незнанням певних речей, тоді коли в інші моменти герой-автор висловлює зовсім не дитячі думки, розмірковуючи про життєві цінності й мінливості долі з серйозністю дорослої людини.

У романі автор зображує основні фактори, що впливають на формування особистості підлітка. Письменник робить акцент не на зовнішніх, а на біологічних деталях, які багато в чому зумовлюють внутрішній конфлікт героя. Джейсон Тейлор мешкає в містечку Вустершир (місце дитинства Д. Мітчелла), а також і автор, і його персонаж страждали від заїкання, що було об'єктом знущань з боку їхніх однолітків. Страждаючи від дефекту мови, письменник багато спостерігав за людьми мистецтва, які заїкаються. Д. Мітчелл завжди намагався розробити витончені способи, щоб обійти мовний бар'єр, а потім зрозумів, що цей бар'єр може працювати на роман, а не проти нього. Він розмістив персонажів у мовній в'язниці й

дивився, як вони намагаються вибратися. Він переконаний, що заїкання сприяло розширенню лексичного запасу та зробило з нього письменника.

Аналіз образу головного героя-підлітка Джейсона Тейлора є дуже важливим для висвітлення проблеми становлення особистості підлітка. Розглядати даний образ слід за такими критеріями: вплив сім'ї на формування особистості підлітка, спілкування з однолітками, внутрішні конфлікти героя та шляхи їх подолання, вплив суспільства на героя.

«Лужок чорного лебедя» – роман Д. Мітчелла, який розкриває всі грані дорослішання. Нездатність виразити себе, неприкаяність – ключова тема книги, і Д. Мітчелл доводить її до граничного стану: головний герой, Джейсон Тейлор – заїка. І найбільший страх для нього – бачити очі людей, а особливо – очі батька, коли він починає заїкатися. Хлопчик розумний не по роках, йому є що сказати, але він мовчить, не тягне руку, тому що варто йому заговорити, і власний голос підводить його.

Даний роман – це розповідь не тільки про фізичне, але й духовне зростання підлітка. Недарма назва приховує в собі очевидну алюзію на «гідке каченя» і «лебедине озеро». В творі автор використовує елементи роману-виховання, в ідейно-тематичний центр якого покладено процес формування особистості у момент її становлення.

Джейсон – незвичайний підліток, справжня творча особистість, оскільки пише вірші. Автор зображує не тільки процес перетворення хлопця в зрілу, самодостатню особистість, а й показує становлення поета, який робить перші кроки у формуванні власного стилю, змагаючись зі своїми підлітковими проблемами. Хлопець друкує свої вірші у літературному журналі, приховуючи власне ім'я під псевдонімом Еліот Болівар.

Джейсон, такий несміливий у повсякденному житті, наділений неабиякою творчою сміливістю. Мадам Кроммелінк зауважує, що у віршах Джейсона присутнє щось особливе. Літня бельгійська аристократка відіграє вирішальну роль у формуванні дорослої ідентичності підлітка. Вона проявляє інтерес до поезії Джейсона та вводить його в новий світ музики та

літератури. Саме ця жінка спонукає хлопця відмовитися від псевдоніму Еліот Болівар, яким він підписує свої вірші, та заявити про свою особистість. Спілкування з мадам Кроммелінк дало змогу Джейсону замислитися над сутністю багатьох речей: поняттям краси, значенням стосунків між дорослими та смислом життя.

Д. Мітчелл наділяє свого героя яскравою уявою, використовуючи прийом накладення уявного та іноді містичного на реальне. Це дозволяє автору наочно проілюструвати розвиток пізнавальної й розумової діяльності хлопця, абстрактного й нестандартного мислення. Після падіння та пошкодження ноги на озері, Джейсон знаходить таємничий будиночок в лісі, де проживає дивакувата бабуса. Саме тут й проявляється фантазія підлітка. Для нього стара здається чаклункою, яка зуміла вилікувати його ногу, а її будинок був переповнений таємницями: «Нога уже не болела, но в голове что-то было не так, как будто в нее залетела ворона и не могла вылететь обратно. Я обтер щиколотку засморканным носовым платком. Чудно: ступня прекрасно вертелась, излеченная, словно по волшебству».

Атмосфера в сім'ї, стосунки між її членами мають визначальний вплив на підлітка та формування його інтересів, вподобань, звичок, а також світогляду загалом. Процес становлення молодого особистості безпосередньо залежить від родини, в якій вона зростає. Усі події, які відбуваються з головним героєм-підлітком, подані крізь призму дитячого сприйняття. Якщо дорослі грають у свої дивні ігри, але роблять вигляд, що нічого не відбувається, то це напряму відображається саме на підлітках. Діти в таких сім'ях гостро відчувають, що звичний світ розпадається, але зайняти категоричну позицію, вставши на бік тата або мами не можуть.

В сім'ї Джейсона щось дивне відбувається між його батьками, що саме, він не може зрозуміти до кінця. Майкл Тейлор – догматичний батько. Його часто немає вдома, робота відбирає увесь його час, а спілкування з родиною відходить на другий план. Мати Джейсона, Хелена, ожила лише після того,

як її запросили керувати успішною дизайнерською галереєю та магазином, що вона робить дуже добре.

Перший розділ роману розпочинається так: *«Чтоб ноги твоей в моем кабинете не было». Это правило отца*». На перший погляд можна помітити неприємну відстань у спілкуванні між Джейсоном і його батьком. Але не зважаючи на це, Джейсон щиро любить свого батька та переживає, щоб з ним не сталось біди. З якою теплотою згадує підліток відпустку, проведену з разом з батьком. Незважаючи на те, що тоді постійно лив дощ, то був найкращий час для Джейсона, оскільки він міг провести час з батьком, який був завжди зайнятий.

Варто згадати епізод, коли Джейсон з батьком відвідали приморський курорт Лайма Реджета, куди батька запросили на бізнес-конференцію. Попри всі обіцянки провести час разом, їх запланований похід у кіно на перегляд фільму "Вогняні колісниця" виявився невдалим, оскільки Майкл повертається до готелю посеред ночі. Тим не менш, вранці вони разом йдуть запускати повітряного змія на пляжі. Саме тоді підлітка відкривається батько з іншого боку. Джейсон дізнається, що його батько колись любив геологію. Майкл купує Джейсону копалину, яка стає для підлітка важливим нагадуванням про той час, проведений з батьком. Коли випадково вони зустрічають з босом, Майкл Тейлор кардинально змінюється і перетворюється на такого самого черствого і суворого, яким він був до поїздки.

Уваги заслуговують стосунки Джейсона з його старшою сестрою Джулією. Вона називає молодшого брата "thing" («створіння»). На думку Джейсона, вона зовсім не схожа на нього. Крім того видно, що Джейсон в якійсь мірі навіть заздрить їй, тому, що вона не заїкається. На початку роману можна зробити висновок, що Джулія ненавидить свого молодшого брата. Вона постійно насміхається з нього, але сварки батьків зробили їх союзниками. Після кожної сварки батьків Джейсон відчував все гостріші та гостріші напади заїкання. Джейсон характеризує свої стосунки з батьками, називаючи їх «холодною війною». Він не вважає себе ідеальним сином і

через це в нього закрадаються думки про, те що якби він був іншим, то батьки б не сварились.

Як зазначають психологи, така поведінка підлітка не є дивиною. Деякі підлітки вважають, що це вони винні в розлученні або сварках батьків, оскільки не в силах якось згладити ситуацію. Батьки Джейсона зовсім не переймаються проблемами власного сина. Коли хлопець повинен був читати вголос уривок твору перед усім класом, він боявся власного заїкання та того резонансу який настане після даної події. Але не батьки врятували його від сорому, а його лікар-логопед місіс де Ру.

Підлітковий вік – це пора досягнень, стрімкого нарощування знань, умінь, становлення моральних якостей та відкриття власного «я», формування соціальних установок. Ось чому така велика роль надається сімейному оточенню і шкільному колективу в забезпеченні умов, які не ускладнюють, а, навпаки, сприяють здоровому розвитку особистості підлітка. Школа – це другий дім учня, його друге життя, в якому трапляються і горе, і радість, і сварки, і примирення, і перше кохання.

Спілкування з ровесниками відкриває для підлітків нові можливості соціоемоційної регуляції їхньої поведінки. У групі однолітків підлітки починають визначати свої стосунки з представниками протилежної статі. О. Сергеєнкова вважає, що групові стосунки однолітків допомагають підліткам навчитися працювати з іншими людьми. Розвиток даної якості – це важлива умова дорослішання [2, с.15]. Але іноді трапляється так, що деякі підлітки зазнають постійних знущань з боку своїх однолітків, вони хочуть приймати їх до свого кола спілкування, що ми бачимо в романі Д. Мітчелла.

Спираючись на точку зору психологів, варто зазначити, що в підлітковому віці самотність, з одного боку, грає провідну роль в процесі індивідуалізації особистості, будучи по суті психологічною нішею дозрівання особистості підлітка, а з іншого боку, вона має властивість підпорядковувати собі інші психічні процеси і стани; самотність порушує внутрішню цілісність особистості.

Джейсон страждає від нерозділеного кохання до дівчинки, яку звать Дон Медден та яка не дуже дружелюбно ставиться до Джейсона. Підліток страшенно соромиться того, що заїкається і боїться стати посміховиськом. Окрім трагедії нерозділеного кохання Джейсон потерпає від знущань своїх однолітків. Неприязнь однолітків до нього викликана його мовним дефектом та романтично натурою, що відрізняє його від однолітків.

Особливістю підліткового віку є визначення власного ставлення до себе й світу, формування світогляду, моральних цінностей, норм і особистісних установок підлітка. Усі ці аспекти та багато інших явищ узагальнені в одному понятті – "самосвідомість". Головні мотиваційні каталізатори цього вікового періоду пов'язані з активним прагненням до особистісного самовдосконалення, які знаходять свій прояв через самопізнання, самовираження і самоствердження підлітка. Але іноді у молодій особистості можуть виникнути конфлікти, пов'язані з даними сферами особистості. Ці конфлікти можуть бути спричинені не тільки зовнішніми факторами, які багато в чому залежать від оточення, але й внутрішніми, пов'язані безпосередньо з критичним сприйняттям власних вчинків, власної поведінки та власної особистості загалом. Літературний психологізм – це художня форма, яка втілює ідейно-моральні пошуки героїв, форма, в якій література змальовує становлення людського характеру, світоглядних основ особистості.

Серед основних форм психологічного аналізу можна виділити зображення характерів «зсередини», тобто шляхом художнього пізнання внутрішнього світу дійових осіб через внутрішнє мовлення, образи пам'яті та уяви; а також змалювання характеру «ззовні», що виражається в психологічній інтерпретації письменником виразних особливостей мови, поведінки, мімічних та інших засобів зовнішнього прояву психіки.

В романі Д.Мітчелла «Лужок чорного лебедя» розкриваються всі психологічні особливості підлітка, який сприймає навколишній світ по-особливому. Автор переконливо показує еволюцію поведінкових і емоційних

реакцій головного героя. У романі соціальні події становлять своєрідне тло, на якому розвиваються образи героїв-підлітків.

Образ Джейсона є прикладом образу підлітка нового покоління, який не заважаючи на свій юний вік, багато роздумує над життям, дуже часто заглиблюється у власний внутрішній світ. Не отримуючи достатнього розуміння та підтримки з боку дорослих, потерпаючи від постійного знущання однолітків, а також переживаючи внутрішні конфлікти, він впевнено йде до дорослого світу, не втрачаючи у собі найкращі людські якості.

Список літератури:

1. Митчелл Д. Лужок черного лебедя. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=28070&p=8 (дата звернення: 24.11.2019).
2. Сергеєнкова О. П. Столярчук О.А., Коханова О.П. та ін. – Вікова психологія: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.